



Ukraineren som ikke kunne sitte stille i Norge

Ivan må ta et umulig valg. Bussen er for full. Må han etterlate noen på grensa?

 **MONA MYKLEBUST, NRK**
 **PATRICK DA SILVA SÆTHER, NRK**

Saken er først publisert på nrk.no 12. mars 2022

Ivan Vakulenko ligger på gulvet i midtgangen, rett ut på ryggen, mellom de tomme seteradene.

Mens bussen ruller på polsk asfalt, i retning Ukraina, lukker han øynene. Puster dypt.

Dette må han bare løse.

Det er 53 seter i bussen, men akkurat nå er det 57 flyktninger som vil være med til Norge. Kanskje må han

peke på noen og si: Du får ikke være med. Denne bussen er full.

Det er dette han har fryktet mest. For der nede ved grensa kommer han til å møte blickene til små barn som har sett byen sin brenne og pappa vinke farvel.

Ivan er en ganske vanlig 39 år gammel tannlege i Oslo. I Ukraina, hvor han er født og oppvokst, har han foreldre,

søsken og slektninger. Nå er han ikke sikker på hvordan de har det, eller om de lever.



Hver kveld har han og kona gått i demonstrasjonstog i Oslo og ropt utenfor den russiske ambassaden. Holdt hardt i det ukrainske flagget, hørt opprop og laget plakater.

Men det er ikke nok for Ivan.

Et sterkt behov for å gjøre noe, noe mer konkret, har økt i styrke. Som hos andre ukrainere, andre nordmenn, ja, folk over hele verden.

Men hva er det egentlig som hjelper når det er krig og du bare er et menneske?

Da Ivan fikk spørsmål om å være sjef på en buss som skulle hente flyktninger fra Ukrainas grense til Norge, trengte han ikke betenkningstid.

Morgenen etter sto han blant frivillige og frelste på et industriområde i Østfold.

Dag 1, klokka 12.15

Google Maps viser at raskeste vei fra Råde utenfor Fredrikstad til grensebyen Dorohusk i Polen er 1797 kilometer. Det er dit bussen skal.



Om mindre enn to døgn er de framme, om alt går etter planen.

Annie Évike Jensen har ansvaret for pakkingen av alt som skal med.

Det er en liten menighet, Frikirken i Råde, som arrangerer og finansierer bussturen for å hente flyktninger. Planen er at de også skal levere ut medisiner og tepper.

Men det aller viktigste er barna de skal hente. Små og foreldreløse, fra et barnehjem i Ukraina. Det er i hvert fall det alle tror de skal.

Under en time før avreise kjenner ikke Ivan seg nervøs. Han gruer seg ikke.

– Jeg føler ingenting. Jeg er tom. Jeg vil bare gjøre denne jobben.

Han speider etter bussen, den burde vært her nå.

Klokka 12.30

En voksen kar griper tak i oss, inni lokalet der frivillige ordner matvarer. Mannen er russer og har noe han må si.

– Jeg hater denne krigen. Det er som en bror angriper en annen bror.

Mannen er blank i blikket og sier det er vanskelig å sove om natta nå. Av hensyn til familien i Russland ber han om å få være anonym.

Det siste timene har han kjørt rundt til lokale kjøpmenn og hentet varer som er donert til turen. Det hjelper å hjelpe. Men når kvelden kommer, må han likevel ta en sovepille.

Klokka 12.45

I en stor pappeske ligger 110 matpakker. To doble skiver i hver, én med sjokoladepålegg, én med ost og skinke.

– Mora mi har smurt på seg senebetennelse i natt, humrer Terje Hellesjø.





Kjeks, kaffe, suppeposer, knekkebrød, pepperkaker, nøtter, spekeskinke, godteri. Matvarer som ikke trenger kjøleskap står etter hvert ferdig pakket og fordelt i 50 bærepoper.

Mens Ivan venter på bussen, ringer han Utlendingsdirektoratet, UDI. Dette med pass bekymrer han.

Klokka 14.00

Endelig. Bussen er her.



To stykk bussjåfører i nystørkede skjorter er klare. De skal bytte på å kjøre de mange hundre kilometerne sørover.

Det pakkes, klemmes og vinkes. Lykke til!

Ruben Andre Gaarden får et avskjedsskys av kona. Han er fra menigheten og skal hjelpe Ivan på bussen. Særlig på hjemturen, når den forhåpentligvis er full av barn og ungdommer.



Hvem sitter i de tomme setene når de kjører tilbake til Norge om noen dager?

Når bussen svinger ut på E6, retning Sverige, er det mange spørsmål de ikke har svar på.

Får Ivan med seg alle flyktningene over grensa uten problemer?

Det handler om biometriske pass. Norge krever at ukrainere som vil inn i landet har digitalt pass med innebygget mikrobrikke. Men på grensa vet han at det står flyktninger med gamle pass, eller som har reist fra alt de eier. Noen er helt uten ID-papirer.

Han er også i tvil om det egentlig er lov, det han nå skal være med på?

Det kan straffes som menneskesmugling, leser han. Risikerer han virkelig å havne i fengsel om han hjelper krigsflyktninger i trygghet?

Ivan tar noen telefoner til. Han får høre om familier der ett barn ikke har riktig pass. Skal han nekte dem å komme om bord i bussen til Norge da?

Eller ta sjansen?

– Dere må love å besøke meg i fengselet, i hvert fall, sier han og smiler oppgitt.

Klokka 15.40, 1650 km til Dorohusk

Gul ettermiddagssol skinner fra blå himmel. Fargene til Sverige som vi nå suser gjennom, fargene til Ukraina.

Vi er seks personer i bussen. To sjåfører, to NRK-journalister, Ruben fra menigheten og sjefen for det hele; Ivan fra Ukraina.

Han sitter helt forrest i bussen. Mens andre slumrer på veien mot Polen-ferga i Ystad, snakker Ivan i telefonen.

Det hjelper å ha noe konkret å gjøre, slik tvinger han vekk de vanskeligste tankene. Han orker ikke føle, orker ikke snakke om hvordan han egentlig har det.



Mobilen ringer hele tiden. Fra nå blir det nærmest umulig å ta et bilde av Ivan uten at han holder telefonen mot øret.

Han svarer på ukrainsk og russisk, snakker med folk nede ved grensa, folk som vet hva som er lurt og ikke.

Når han ikke er i telefonen, scroller han gjennom nyhetene.

Han vil helst ikke snakke om hvordan det er å ha familie i byen Kharkiv, som nå er bombet sønder og sammen. Folk er uten strøm og det er vanskelig å få kontakt.

– Jeg fikk en «like» fra svigermor på noe jeg hadde lagt ut på sosiale medier. Slik viste hun at hun lever, sier Ivan.

Men det er noen dager siden nå.

Klokka 16.15

Radioprogrammet «Eftan i Østfold» ringer, kan Ivan være med direkte? Ja.

Jeg vil bare bidra, gjøre noe konkret for å hjelpe, sier han og forteller om planen.

Klokka 17.30, 1430 km til Dorohusk

Planen ... den skal vise seg å plutselig ligge dårlig an. For Ivan får nå en telefon og en beskjed som snur alt på hodet.

Han som skulle hjelpe oss å finne barnehjemsbarna ved grensebyen Dorohusk, forteller at det ikke er noen flyktninger der. Det viser seg at det har vært flere busser før oss, og de har tatt med seg alle som skal til Norge. Alle? Er det virkelig mulig?

Ivan forteller med rolig stemme hva han har fått vite.

Det er ingen barnehjemsbarn som skal reddes likevel, og bussen må kjøre til en annen by. Det blir en lengre kjøretur og et ganske annet oppdrag.

Vi skal kjøre til Medyka i stedet, en liten grenseby lenger sør i Polen.

Nå er det Ivans oppgave å fylle setene i bussen.

Klokka 17.45, 1510 km til Medyka

Ivan hadde ikke tenkt tanken. At det kunne bli vanskelig å finne nok flyktninger som vil til Norge.

I en nettavis leser han at over én million ukrainere har reist over grensa til nabolandene. FN kaller det den største og raskest voksende flyktningstrømmen siden andre verdenskrig.

Da føles det rart å ikke ha en eneste passasjer til en buss med 53 ledige plasser.

Klokka 18.00

På en bensinstasjon nær Malmö er det matpause. Ivan har ikke tid til å spise eller slappe av.

Han leter etter papp. Store plater han kan skrive NORWAY på. Så flyktningene som vil til Norge ser bussen.

Klokka 20.00

Det er blitt mørkt.

– Jeg er ikke redd for å dra inn i Ukraina, sier Ruben fra menigheten.

Han har overarmer større enn andres lår og knuser lett 10-15 murstein i ett slag. Det er helt sant, han viser oss videoen.



Men Ruben vil ikke krige eller drepe, bare hjelpe. Bussens sterkeste mann har vært misjonær i Midtøsten, nå er han en frelst miljøarbeider og småbarnspappa.

Ivan tenker på det hele tiden han også, om han bør dra over grensa og inn i Ukraina. Han har dårlig samvittighet for at han ikke er der og forsvaret landet sitt.

– Tanken på hva som er riktig å gjøre river meg i stykker, sier han.

Hjertet sier reis inn, fornuften sier nei. For tannlegen har aldri holdt et våpen.

Nå skal bussen inn på ferga i Ysted helt sør i Sverige. I morgen er vi i Polen. Da skal Ivan forsøke å fylle bussen med flyktninger.

Han gjør i hvert fall noe.

Dag 2, klokka 05.45, 900 km til Medyka

Ivan er allerede i telefonen.



Vår «fikser» ved grensa har ringt og sagt at tre familier vil være med til Norge. Fire barn, i alt åtte personer.

Bussens første passasjerer!

Klokka 10.00

Ivan tenker stadig på dette med pass. Hva han skal gjøre med folk som ikke har de nye passene Norge krever.

Flere telefoner. UDI. Justisdepartementet. Grensepolitiet i Sverige.

Men ingen tør si eller love at det sikkert går greit at ta med et barn uten biometrisk pass.

Skal han likevel ta sjansen?

Klokka 13.00, 600 km til Medyka

Støle bein, stiv nakke. Merkelig så sliten man kan bli uten å røre på seg.



Ruben krøller seg sammen så godt det lar seg gjøre.

Klokka 16.30, 250 km til Medyka



Kommer vi for sent?

Vi skulle vært framme, men grensa er flere timer unna. Ingen hadde tenkt på den polske rushtrafikken. Køen rikker seg ikke.

Ivan sitter konstant i telefonen. Det går i ukrainsk, eller kanskje er det russisk? Det er bare han som kan ordne dette.

Notatboka til Ivan blir stadig fullere. Nye tidspunkter og telefonnumre. Navn på folk som vil hjelpe ved grensa, frivillige han aldri har møtt.

Hver gang vi spør om det har skjedd noe, så har det det.

Åtte flyktninger har meldt sin interesse. Så er det elleve til, pluss en familie på fem, og kanskje en papirløs 14-åring uten foreldre. Så melder ti seg av, eller var det ni?

Ivan holder tellinga. 27 er tallet.

Hva føler han egentlig nå?

– Jeg føler ikke, jeg bare jobber. Som en robot.

Klokka 17.00, 250 km til Medyka

Fire timer igjen og nå har vi kontroll. 27 seter er booket til hjemturen.

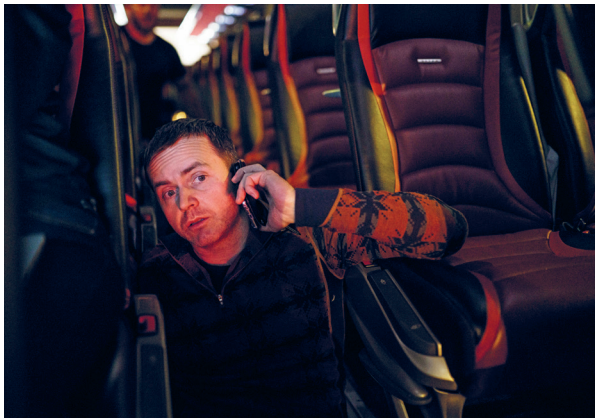
Men så skjer det Ivan har fryktet mest, som får han til å legge fra seg telefonen for første gang på mange timer. Som får oss andre til å telle setene i bussen, som om det kan bli flere, dersom det bare telles litt nøyer.

To grupper på til sammen 30 personer vil også være med.

Så mange ledige seter er det ikke. Det er rett og slett ikke plass til 57.

Det er da Ivan legger seg på gulvet. I 17 minutter ligger han med øynene lukket, uten et ord. Det er helt stille på bussen, ingen av oss vet hva han tenker nå.

Så setter han seg opp igjen og begynner å ringe.



Klokka 19.10

Ivan får melding fra kona hjemme i Oslo, hun ber han sjekke regjeringens hjemmeside. Det har kommet en god nyhet: Norge åpner for midlertidig, kollektiv beskyttelse av ukrainske flyktninger.

Dette gjør alt enklere. Og lovlig. Ivan smiler, nå slipper han fengsel. Håper han.

Nyheten betyr at krigsflyktningene kan få oppholdstiltalelse i minst ett år. Og ukrainere uten biometriske pass kan fritt reise til Norge.

Så ringer telefonen til Ivan med flere overraskelser. Åtte personer skal likevel ikke til Norge. Ny telefon: Elleve til melder seg av.

Så var det ikke fullt på bussen likevel. Ivan slipper å nekte noen å være med til Norge. Nå har han igjen ledige seter.

Klokka 19.30, 170 km til Przemysl

Vi skulle til Medyka, men nå er vi plutselig på vei til Przemysl.

Ny plan. Ikke spør.

Klokka 21.30

Endelig, bussen er framme! Vi er så nærme vi kan komme grensa.

Ivan hopper av på en folketom parkeringsplass. Det er her vi skal møte den første gruppa med flyktninger.

Men hvor er de?

De fleste som kommer over grensa, 13 kilometer unna, blir kjørt inn til byen her i private biler. Nå svinger en minibuss inn, og noen vinker.

De første passasjerene!



Ivan hilser og følger Natalia og sønnen Dima til bussen. De har reist sammen med to andre mødre, og deres fem barn. Menn er det få av, alle mellom 18 og 60 må være igjen og krige.

Bager, sekker og kosedyr stappes opp i hattehylla inne i bussen. De har ikke mye med seg.



Maia, hun i blå boblejakke, og barna hennes har reist 700 kilometer, fra Kyiv. Hun viser bildene fra flukten, hvor fullt og trangt det var på toget. Kjæledyrene som folk tok med seg vekk fra krigen.

Fedrene, brødrene og ektemennene snakker de ikke om nå. Det har vært mange avskjeder.

Maia har forsøkt å skjerme de yngste barna. Når de så væpnede soldater utenfor vinduene, fortalte hun at det ikke var farlig. Det er bare jegere som er ute på jakt, etter kaniner, sa hun.

Ruben åpner kofferten han har med fra Norge, stappfull av leker og kosedyr. De barna som ikke får sove, får velge seg noe å leke med.



Varmeapparatet i bussen står på fullt, likevel sier mange at de fryser.

Klokka 23.00

På neste parkeringsplass, bak et supermarked, henter vi flere. Et eldre ektepar skal til venner i Norge.



Den store, røde bussen får ikke lov å kjøre helt inn til grensa. Men det gjør «Onkel Blå», en godt brukt minibuss i ukrainske farger, som har reist hele veien fra Norge.

Endelig treffer Ivan hjelperne sine, som fram til nå kun har vært ukjente navn i notatboka.



De siste dagene har tre venner fra Norge hjulpet folk som flykter å finne transport videre. En uke inn i krigen finnes det ikke noe system for hvem som skal hvor.

Aleksander Johansen, Karina Markova og Minna Raita ville gjøre noe konkret, akkurat som Ivan. Derfor startet de den lille hjelpeorganisasjon The Care-initiative. Tok fri fra jobben og reiste ned til grensa mot Ukraina.

Det er de som nå sørger for at setene i bussen vår fylles. Karina snakker russisk, og nå har hun fått kontakt med enda en gruppe som vil til Norge.



Problemet er bare at de to familiene, i alt seks personer, ikke er ved grensa ennå. Ikke på flere timer.

Kan bussen vente til 02.30? Rekker vi ferga til Sverige da?

Ivan tar en sjefsavgjørelse. Vi venter tre timer, vi kjøper heller nye fergebilletter. De seks personene skal få være med bussen til Norge.

For første gang i sitt liv tar tannlegen en Redbull.

Dag 3, klokka 02.30

De fleste barna sovner fort, mens bussen venter på de siste.



Oleksandra og datteren Daria er slitne. De har flyktet fra en liten by ved Boryspil internasjonale flyplass utenfor Kyiv. Den ble bombet av russerne.

Rett før klokka 03.00 bæres den siste og minste passasjerer om bord.

Endelig kan bussen kjøre mot nord. Ivan lener seg tilbake i setet og lukker notatboka.

Klokka 10.00

I alt er det 31 passasjerer i bussen. Flere av dem har venner eller familie i Norge. Ivan har puttet mobilen i lomma og prater med alle.



Bussturen er uendelig. Når det blir et stopp i Polen kan niårningen Ella hoppe og snurre.



Natalia ringer slektninger i Ukraina som prøver å komme seg ut. De vil også ta buss til Norge.

På ferga til Sverige får flyktningene endelig sove i senger. Når det lysner er de i Sverige, og noe timer senere, Norge.



Dag 4, klokka 16.00

Ivan har snart fullført oppdraget, men først må han få alle 31 inn i Norge. Over grensa.

Han er spent.

Det er stille i bussen når den ruller de siste meterne på svensk side. Midt på Svinesundsbrua starter Norge.



Blir de stoppet, blir det passkontroll og trøbbel?

De kjører to minutter i taushet før Ivan tar mikrofonen:

Nå er vi i Norge!



De har klart det!

Klokka 18.00

Kan jeg få en klem? spør Ivan. Bussjåfør Dan Tore har en stor og varm favn.

Etter middag på bedehuset kjører bussen til asylmottaket i Råde. Der er det fullt, og flyktningene blir tatt med til et mottakshotell i Oslo.



Klokka 20.30

Siste passasjer har forlatt bussen. 31 ukrainere er hentet til Ivans nye hjemland. Noen så små at de ikke skjønner hvor de er og hvorfor.



Men selv om Ivan har fullført oppdraget, kan han ikke hvile. Mange trenger fortsatt hjelp.

Derfor lytter han ikke til statsminister Jonas Gahr Støre, som et par dager senere ber folk stoppe å hente flyktninger i Ukraina.

Samme helg som du leser denne historien, sitter Ivan forrest i en ny buss på vei mot grensa.

